

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 39.

У НОВОМ САДУ 25. СЕПТЕМБРА 1886.

ГОД. II.

Јајна богиња песмотворства!
Струнама моје скромне лире
Поклони громке, силне звуке,
Подобне звуку силна грома,
Што страх улева, кад загуди,
У безбожничке, слабе груди.

* * *

Но обали балтијскога мора. Предео је шумовит са малим пропланком, на средини којег стоји подигнут олтар. На њему стоји статуа Перунова. У подигнутој руци статуе је звоно. *Славија* наслоњена главом на олтару. Напред је *Ђеније* Словенства.

Ђеније.

Зашто тужиш, моје дете драго,
Кад природа весели се сва?
Где, пролеће како трепти благо,
Где, сунашце како љупко сја!

Под венцем ружица мајских од зрачних, небеских двора
Носећи дарове своје бесмртна силази Лада —
И славуј весело пева у сенци дубоких гора,
Слажући веселе песме с песмама суморних скалда.

Све је сретно, и поље и доља,
Вредна пчела где уставља лет;
Лаор шуми преко равних поља
И лелуја миришљави цвет.

Ал твоје премиле груди уздаси сламају љути,
А око чаробно твоје у мутној магли се мути —

Мрзак је теби свет.
Сузне твоје очи траже
Мили пород свој,
Теби сузе тугу блаже,
Јад је живот твој.

Ал дигни весело главу, не тужи за децом драгом;
Јер сунце њихове славе скоро ће небом да гране;
И Перун послаће муњу, и својом циновском снагом
Устаће деца твоја, да олтар јединства бране.

Где, ја имам звоно од сувога злата.
Овога је звона чудотворан глас:

СЛОВЕНСКО ЗВОНО.

Он ће бити весник великога рата,
Из којег ће нићи слобода и спас!

Удара у звоно. Небо почиње лагано да се мрачи и мрак бива све већи и већи. Море се силно усколеба и муње севају. Олуја У даљини се чује кликтање орлова. Појављује се вагорски кнез *Прибислав* са гомилом балтијских Словена, који су оружани ножевима и сикирама.

Славија.

Какви гласи из дубине стижу,
Душе свети, разумеш ли пој?
Наду моју они с нова дижу,
Снажна вера у песми је тој.

Усклик се са Неве хори, с Дунава одједи брује,
К'о буре глас.

Ђеније.

Ти снажни и громки гласи, што мајка Славија чује,
Позивљу нас.

Од сињег адријског мора до тврдог Чинскога зида
Народи подижу руке престолу слободе свете;
И сложено племену племе окове ломе и кида,
И сви, у дивној слози, зрачноме престолу лете!

Слушај одјек како чудно звони,
Отимље се као буре хук;
К'о песама силни милијони,
Преливени у силовит звук.

Прибислав излази напред.

Прибислав.

На позив долазим славе.

Славија.

Одакле идеш, о сине?

Прибислав.

Из мрачног ме гроба диже
Братске слоге мили пој;
На пољима побалтијским,
Мила мајко, дом је мој.

Већ осам стотина пута, од како с огњеним жаром
Бог светозарни мирно облази путеве своје;

Толико година равно у гробљу леж'о је старом

Прибислав, синак твој.

Под мутним, суморним небом милога завичаја,
Где Либек почива сада и шумна протиче Травна,
Бранећи олтаре своје од врашког насртаја,

Костима засуемо својим и шуме и поља равна —

На каква ужасна судба! Уместо доброга плода

Син Вагорије плодне, поклоник мрскога Рима,

Одбаци обичаје и језик врлог ми рода,

Јер нигде не беше брата, да гине и даље с њима!

А по сурим гробовским плочама

Маховина одавна почива —

Бард на њима о прошлости снива,

Што је чува даљина и тама;

Или ратар у пролетње доба,

Златно врло кад у земљу баца,

Оштрим плугом из ледена гроба

Избацује кости праотаца . . .

О Славијо, мајко мила,

Ну потури јад и плач!

Притакни ми духу крила

И пламени дај ми мач.

Над нама орлови кликћу под сенком густога мрака;

Море се колеба силно; са муњом муња се грли;

Ја видим: духови то су Игорa, Жишке и Марка,

И других синова врли'.

Јаго орлова долети са кликтањем и пада на олтар

У канџама носе огњене стреле.

Б е н и ј е.

Орлови, орлови са словенских гора!

Одморите крила, јер пут вам је дуг:

Преко мрачних гора, преко многих мора,

На словенски југ.

На вратима Цариграда

Стоји крепак још и сада,

Као завет од старина,

Штит Олега, врла сина . . .

Орлови, орлови, полетите тамо!

У канџама нос'те и стреле и крин:

Јер одмора себи ту ће наћи само

Наш словенски џин.

Удара понова у звоно, које силно одјекује. Долазе у гомилама
разна племена словенска.

Хор Словена.

Отаџбино мајко,

Отаџбино мила,

Узорита, бајна,

Слављена и сјајна,

Шири своја крила!

Разби оков хладни,

Што ти рука стеже,

Да мреки душмани,

Београд, 13. Августа 1886.

Што те врлу газе,

У пакао слазе!

Твоје часно руво

По праху се ваља,

Издајство те каља —

К'о срамна блудница

Спустила си очи,

Снуждила си лице,

Царска невестице!

Ко те врже тако

У пучину срама?

Ко ти нагна сузе?

Ко ти радост узе

На срамоту нама?

Отаџбино мајко,

Отаџбино мила,

Узорита, сјајна,

Слављена и бајна,

Шири своја крила!

Б е н и ј е.

Приђите олтару овом, на коме трепери пламен

Љубави драге и свете, о врли синови моји!

Где, усред туђинског мора, к'о стене гранитске камен,

Тај олтар предака ваших још гордо пред вама стоји.

Приђите олтару овом!

Група се подели на две половине и стане око олтара, на
коме пламен почиње јако да светли.

Р у с е.

Ко ће нама на пут стати,

Кад слободе куцне сат?

Нас предводи слава мати,

А победа стопе прати,

Јер уз брата стоји брат.

Од индијског сињег мора,

Где пламено сунце сја,

До карпатских мрких гора

Господарим само ја.

Народи ће да застрепе,

Сурваће се многи троп,

Кад к'о вијар буре слене

Заигра се преко степе

Силни козак, брзи коњ!

Наше жеље нису бајке,

Није празан слатки наџ:

Зазвониће балалајке

Кроз пространи Цариград!

Па ко ће нам на пут стати,

Кад слободе куцне сат?

Пред нама је слава мати,

Победа нам стопе прати,

Јер уз брата стоји брат!

Војислав.

ПОД ОБРАЗИНОМ.

ПРИПОВЕТКА.

НАПИСАЛА МИЛЕВА СИМИЋА.

(Свршетак.)

Када је Радивој остао сам и погледао на празну столицу поред себе, учинило му се, као да је све то, што је мало час чуо, само сањао. Прошло је доста времена, док се мало разабрао. Кад је погледао на сахат и видио, да је близу дванаест, устане и крене се у своју собу.

Те ноћи дуго није заспао. Час је мислио о првеном и плавом домину, час опет о томе, зашто Стојшићка по уговору није дошла на забаву, а понајвише се бавио тиме, како и на који начин ће се уверити о ономе, што је на тој забави чуо. Једва је чекао да сване, па да оде Стојшићу, и да њему и жени му приповеда све, што му се ноћас десило.

Одмах у јутру отишао је к њима. Стојшића је нашао сама у соби.

После првог поздрава запита га, где му је жена, и зашто није дошла на забаву.

»То ти је,« одговори Стојшић, »дугачка приповетка, која се доста траљаво свршила. Али хвала богу, што је и тако прошло, могло је бити и горе.«

»А шта се десило?« запита Радивој.

»Синоћ, кад је требало да ми се жена са Анђелијом крене на забаву, наредим ја, као што знаш, да је било синоћ рђаво време, да по њих дођу кола. Они се кренуше. Ал тек што су одмакли, истрча пред коње неко, а ко је без сумње пошао на исту забаву, и из свег грла духне у рог. Коњи се поплаше и нагну бежати; па кад хтедоше савити иза првог рогља, загну за дрвени стуб, који је био укопан на рогљу, и кола се изврну. На срећу се нађе неко близу и задржи коње.

»А шта је са твојом женом и с госпођицом Анђелијом?«

»Моја жена је на срећу само мало ударила чело, али јадна Анђелија је ипчашила ногу. Но лечник тврди, да ће брзо оздравити.«

»Говориш ли ти истину?«

»А чега ради бих те варао?«

»Могу ли одмах говорити с твојом женом?«

»Можеш. Она је у својој соби.«

Затим узе Радивоја под руку те одоше Софији. Нашли су је, где са увезаним челом лежи на дивану.

»Као што видиш,« поче Миша, »ја те ни-

сам преварио. Него сад дозволи, да се вратим послу.

»А,« прихвати Стојшићка, »дакле вам је Миша већ све приповедио. Но ви сте без сумње јуче чекајући на нас проклињали и час, кад сте се кренули на забаву.«

»Боже сачувај, милостива. Мени је врло жао, што сте ви морали остати код куће, али морам признати, да сам се ја, и ако на чудноват начин, ипак врло добро провео.«

И сад јој он редом поче казивати, шта му се десило.

»Па реците ми, молим вас,« заврши најпосле, »ко су биле те женске и откуд су оне дошле до вашег одела?«

Догод је он говорио, није она могла доста да се начуди.

»Ја вам кажем,« уверавала га је, »да мени о свему томе ништа није познато. А тек нећете тражити од мене нових доказа, да ја нисам заборавила на наш уговор. И ма да се ја, као и ви сами, свему томе чудим, опет зато не могу ни нагађати, ко би биле те женске.«

»Ја се све уздам, да ћу од оног ципелара дознати што више о њима.«

»То може лако бити. Али јелте, ви ћете ми јавити, шта сте од њега дознали? Ја сам баш врло радознала.«

»Разуме се,« одговори Радивој.

И пошто су још мало говорили, које о том, које о њеној синоћној несрећи, дигне се он да пође, али пре но што ће поћи, морао јој је дати поштену реч, да ће доћи на ручак.

По ручку су поново разговарали о томе, шта им ваља чинити у погледу њиховог провадацисања.

»Како би било, жено,« говорио је Миша Софији, када се одпративши Радивоја до станице враћали кући, »да се ми манемо провадацисања; мени се чини, да ми у томе немамо среће.«

»Ко зна,« рече му она, »може се то још и свршити.«

А док су они тако разговарали, дотле је Радивој седио на жељезници, премишљајући о томе, како ће отпочети испит код ципелара Петра Шашиног.

Једног јутра седио је стари Мостић у својој соби у великом послу. Код њега су били његови надзорници и предавали су му рачуне о свом раду, када се на вратих зачу лако куцање. Набрзо иза тога уђе у собу писмоноша, преда једном од надзорника неколико писама па га онда нестане. Надзорник тај, коме је било име Томановић, и у коме је Мостић имао највише поверења, јер га је сво место знало као човека најсветлијег карактера, поче редом отвараати писма и читати их. То му је био посао од оног дана, када је стао у Мостићеву радњу. Па када је прочитао последње од тих писама, брзо га сави, и позове Мостића у другу собу, јер има, вели, да му саопшти неке ствари, за које мора од њега добити упутства на брзу руку.

Мостић се диже, и док су остали надзорници и даље преметали трговачке књиге, оде с Томановићем.

»Господару,« започе овај, кад су сели, »између осталих данашњих писама стигло је једно, које ми изгледа врло чудновато.«

»А садржај му је?« упита Мостић радознало.

»Ево, уверите се и сами,« рече Томановић и поче читати:

Штовани господине! Трговац Петровић, који је у вас заискао руку ваше кћери, не стоји материјално ни близу онако, као што му је ишло за руком да вас о томе увери. Трговину своју спасао би од извесног пада само тиме, што би мразом ваше кћери подмирио своје повериоце. Спасите дакле за времена и себе и своје јединице. О свему ће вас најбоље уверити ципелар Петар Шашин.

Ваш најискренији пријатељ.

»Та то је ужасно, нечувено!« викну старац озлојеђено. »Ја сам као ван себе. Та шта ви велите, Томановићу, јели могуће, да је тај несрећник дозрео за такве подлости. Говорите, ако бога знате.«

»Има свакојакних људи на свету, господару,« одговори Томановић учтиво, »а смемо ли овим речма веровати, о томе би, као што и тај у писму вели, требало питати ципелара, чије је име у писму наведено.«

»То је наравно тако, али ко ће да пађе тог ципелара. Ја бар никад му ни имена нисам чуо.«

»Нипта лакше од тога,« одговори Томановић, »ја знам, где тај човек станује, и ако желите, одвешћу вас онамо.«

»Не, човече, ја сам већ остарио за такве ствари. Па онда, мене је то тако потресло, да

не знам ни како бих почео говорити са тим човеком. Већ ваљда ћете ви бити тако добри, да ме у том послу замените. Ви знате, да се ја у свему могу на вас ослонити.«

»С драге воље, господару, отићи ћу.«

»Па можда би ваљало, да то буде одмах. Да, још овог часа. Па вратите ми се одмах на траг, јер бих хтео да се умирим. А чини ми се, да вама није пужно рећи, да о томе треба да знамо само нас двојица.«

»То се по себи разуме,« рече Томановић и оде.

Мостић се опет вратио својим људма, површавао је с њима, што је требало, а када је иза њих остао сам, нестрпељиво је погледао на прозор, не би ли угледао Томановића.

»Шта је, човече, ако бога знате?« викну старац, када је опазио Томановића још из далека.

»Све је истина, господару, све, од речи до речи,« довикну му Томановић и после неколико тренутака седио је уз Мостића, који је сав дрхтао од узбуђења.

»Говорите,« молио га је јадни старац, »говорите све по реду, немојте ни најмању ситуацију да изоставите.«

»Ево како је било: Када сам с ципеларом, ког сам на срећу нашао код куће, остао сам у соби, кажем му, да сте ме ви послали њему због неке тајне ствари и замолим га, да о свему што ћу га питати, говори истину, а завршим тиме, да ћу га за то наградити. Вредно је било видети тог поштеног старину, како му очи заиграше од поноса, кад ми поче говорити, да зато, што ће истину говорити, не тражи никакве награде, јер он тиме неће ником чинити какве ванредне услуге, већ само своју дужност. Ја му онда покажем писмо, и запитам га, да ли га је он писао. Он узме своје велике, црном врпцом увезане наочаре, натаче их на нос, и поче срицати писмо по писмо. »Ја нисам писао то писмо«, рече, пошто је скинуо наочаре, »али из тога видим, чега ради је вас послао мени господар Мостић. Па томе се баш здраво чудим, јер ја сам све, што је требало, казао његовој кћери.«

»Шта?« упаде му у реч Мостић, »он је Иванци о томе говорио?«

»Да, госпођица Ивана зна све, што ћете ви сад дознати, а зашто је све то од вас затајала, рећи ће вам она сама.«

»Чудновато,« рече старац, »али казујте брзо шта имате, ја горим од радозналости.«

»Када сам га уверио, да ви о свему томе

доиста ништа не знате, започе он своју приповетку овако: Код мене је једно време у радњи био неки момак, који је у занату био тако вешт, да му није било пара, поштен, како се само може замислити, али пијаница на сву меру. Бивало је, да по два три дана није ни завирио у радионицу. Али сам му ја гледао кроз прсте, јер је своју дангубу свагда пакнадио. Једног дана дође вам он мени, каже ми, да је наумио да остави занат, јер види, да то није за њега, и да ће покушати, да се погоди у каквој гостионици за послужитеља. Што је рекао, то је и учинио. Али зашто му се ни то није свидело, не знам, доста то, да сам чуо, да је он и то напустио, и да се погодио за послужитеља у приватној кући. Прошло је било готово година дана од оно доба, како је отишао од мене, а ја га никад нисам видио. Једно вече, било је већ прилично касно, закуца неко на мој прозор. Приђем прозору, отворим га, кад али пред кућом стоји баш главом он. Откуд ти, Лазаре, па у ово доба? запитам га изненађено. Али ме он замоли, да му отворим врата, да уђе, јер те ноћи мора путовати, а пре но што пође, хоће да ми каже неку тајну, и рече, да удесим, да будемо сами. Ја учиним, што је хтео, и кад смо нас двојица седели сами једно уз друго, поче ми он приповедати неке чудновате ствари. У последње време, вели, служио је код неког богатог трговца, коме је име Јован Петровић. Једног дана обеди га господар, да му је украо златан цесни сахат са ланцем, а он, вели, није га ни видио, а камо ли да га је украо. Бадава је он то господару говорио, бадава се заклинао, господар му не хтеде веровати, већ га стаде грдити на сву меру, и поче му претити полицијом. И најпосле је и дошло дотле, да су Лазу хтели затворити. Али баш тога дана пронађе се прави крадљивац. Кад је то Лаза видио, тек онда је почео беснити. Бадава га је господар нудио тромесечном платом у име отштете за увређену част, он није хтео за то ни да чује. Узео је онолико, колико му је припадало, али у себи се још оног часа заверио, да ће му се осветити. Јер, вели, увидио је, да му господар баш не држи много на поштење, како је већ многе био преварио. После тога, говорио ми је он даље, оде једном у гостионицу, где је пре служио, јер је тамо у служби био неки његов друг, који му рече, да је баш у тај мах био у гостионици његов бивши господар, код неког странца госта, са којим већ два дана нешто шурује. Када му Лаза рече, да би волио чути,

шта њих двоје говоре, рекао му је друг, да то може врло лако постићи, јер из њихове собе воде врата у једну собу, која је у тај мах била празна, и да се, кад се ухо наслони на кључаницу, лепо чује свака реч, што они говоре. Он је, каже, и сам пробао прислушкивати, али како он само мало зна српски, није разумео, шта они говоре, али да је нешто тајно, то стоји. Чим је Лаза то чуо, оде одмах у собу, камо га је друг упутио, наслони ухо на кључаницу, и крај свега, што су његов бивши господар и тај странац тихо говорили, могао је разабрати толико, како је Петровић казивао, да му радња тако траљаво стоји, да би за два месеца морао пасти, кад се не би ма на који начин помогао. А као најлакши начин за тај посао пронашао је, да се богато ожени. Он је, вели, већ одавна осетио, да се старом Мостићу врло допао, јер је старац од увек мислио, да је он богат, и једног дана му је и рекао, да би му с драге воље дао своју кћер, само да ова није заволела неког Радивоја Радића. Чим је, вели, он то чуо, намислио је, да то двоје драгих омрази и растави, па пошто та богата наследница буде слободна, да је одмах у оца запроси, јер је био сигуран, да ће му је дати. Што је рекао, то је и учинио. Процуњао је, да Радићу није познат рукопис госпођице Иване, па онда у име њено напише једно писмо Радићу, у коме му она бајаги вели, да је нашла за добро, да њега напусти, па да се уда за Петровића, јер је исти материјално добро осигуран, и да је то уједно и давнашња жеља њеног оца. И нада се, да ће бити срећна. Најпосле моли га, да им више не дође у кућу, и кад је где сретне, да је и не поздрави. То је отприлике садржај тога писма. А госпођици Ивани је опет поручио у име Радићево, да се слободно удаје, јер је он неће узети. Када је после тога видио, да је у свом нитковском послу успео, оде Мостићу и запроси му кћер. Како је он Мостићу већ одавно био у вољи, обећа му овај кћер зацело, само, вели, мора мало причекати, док му кћи заборави на своју љубав. Најпосле је том странцу рекао, да ће одмах, чим се ожени, узети невестин мизанс, платиће њему, што му дугује, па ће онда једног лепог дана оставити и своју младу и задужену трговину и стругнути у свет. Докле је год то говорио, вели Лаза, да се још смејао, и радовао, што ће богатог Мостића преварити. Чим је Лаза то чуо, одмах је смислио, да ће му се најбоље осветити тиме, ако му ту злу намеру поквари. Зато је дошао мени, и замо-

лио ме, да ја све то поручим госпођици Мостићевој и господину Радићу, јер он, вели, путује ка Б. и бог зна кад ће се вратити. Ја сам одмах потражио госпођицу Ивану и све сам јој приповедео; а она ми је рекла, да ни господину Радићу не поручујем ништа, док ми она не јави. И ја сам је послушао. »То је, видите, господару,« заврши Томановић, »све приповедао тај ципелар.«

Док је Томановић говорио, био је Мостић као ван себе од чуда, и често га је појединим питањима прекидао.

»А да ли се може веровати томе, што је тај Лаза говорио? Није ли он све то тек само из освете лагао на Петровића?« упита Мостић најпосле.

»И сам сам то помислио«, одговори му Томановић, »па сам то ципелара и упитао, али ме је тај уверавао, да он својим поштењем јамчи за сваку Лазину реч.«

»Та то је ужасно!« повиче Мостић, кршећи руке, »јадно моје дете, како ли сам је могао унесрећити. Сам бог је умудрио, да она тако дуго одлаже. Али шта ћемо сад, Томановићу?«

»Мени се чини, господару, да би најбоље било, да се пре свега споразумете са госпођицом Иваном, па ћете од ње чути, да ли је она већ у тој ствари што урадила, па кад ја пред вече дођем, онда ћемо се разговарати даље.«

Мостић то усвоји и кад је Томановић отишао, седио је јадни старац још дуго као окамењен, размишљајући непрестано о томе, шта га је задесило.

Тог истог дана после подне позове своју кћер к себи и разговарао је с њом о свему, што је чуо од Томановића.

»Зашто ми дакле«, рече јој напоследку, »ниси одмах рекла све, што си знала?«

»Хтела сам, да се о свему увериш сам; бојала сам се, да ћеш у моје речи посумњати.«

»А шта мислиш, ко је мени писао то писмо, што ме је извело на прави пут?«

»Ево сад ћу ти све рећи: Када је мене ципелар нашао и рекао све то, што ти сад већ знаш, одем одмах Софији и кажем јој, у чему је ствар, тражећи у ње савета, шта да радим. Баш у то доба, тако смо ми дочуле, радили су Стојшић и жена му око тога, да Радивоја ожене неком девојком из њиховог места. Па како је тих дана била код њих она забава, на којој сам и ја била, удеси Стојшићка, да Радивој дође на ту забаву и да се ту састане са том девојком. У тај мах, кад се

Радивој и Стојшићка договарали, у каквом ће оделу они ићи на ту забаву — на коју се, као што знаш, ишло под образинама — била је њима дошла Лепосава Спајићева. Но како је, пре но што ће ући у собу, чула, да неког већ има у соби, мрзило је да уђе, и тако седне на диван, који је био некако близу вратима у предсобљу, у намери, да причека, док Стојшићкина посета не оде. Врата су случајно била отшкринута, и она је, вели, после по гласу познала, да је код Стојшићке био Радивој, али је уједно чула, да они расправљају неке тајне ствари, па како је по природи радознала, науми да остане где је, и да прислушкује. Пошто је није нико видио, остала је ту све дотле, док се Радивој није кренуо да пође, па онда је ушла у собу тако, као да је тог тренутка и дошла, чинећи се невеста свему, што је чула. Али зато је од Стојшићке одмах дошла Софији, и приповедела јој све, што је чула, радујући се, што ће их она на тој забави, за коју се и сама спремала, познати и задиркивати, и све је тапшала од усхићења, како ће се Стојшићка и Радивој чудити, што их је она познала. Чим је то Софија чула, одмах је у договору самном у име Стојшићкино написала Радивоју писмо, у коме га је молила, да пре дође на забаву, него што се договорио са Стојшићком; наручи себи онако одело, какво је требало имати Стојшићка, а мени онако, како се требало обући девојка, коју су наменули Радивоју, и, као што знаш, ми смо отишле на забаву. Како је Софија подједнаког узраста са Стојшићком, био је Радивој у први мах тог уверења, да она и јесте Стојшићка. Мене није могао познати, јер ја с њиме нисам говорила, већ сам све, што сам хтела рећи, писала. Он ми рукописа не зна и тако је у мени гледао сасвим страну особу. С почетка је Софија ушла на забави тој у дворану сама, и тада је била представљала свирку, па пошто се уверила, да је Радивој био на месту, дошла је по мене, јер смо ми одселе у истој гостионици, где је била забава, огрнула је само свој црвени домино, и тада се самном вратила у дворану.«

И онда Ивана поче причати све, што је на забави говорила са Радивојем.

»Па зар се нисте бојале, што ће на забаву доћи после Стојшићка и она девојка, и да ће то Радивоја збунити?« упита Мостић.

»Па ми смо само биле наумиле, да Радивоју кажемо, што смо хтеле, па онда одмах да идемо. Па тако смо и радиле. Али могле смо

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

слободно остати и дуже, јер Стојшићка са оном девојком није ни била на забави; десила им се нека неприлика с коли.»

»Па онда, шта је било, кад сте се вратиле са забаве кући?»

»После неколико дана, када смо од ципелара дознале, да је Радивој већ све знао, позове га Софија себи, и признала му је све, шта смо урадиле. Када се он — како из њена и ципеларева говора, тако и тиме, што је сранио рукопис онога писма са мојим из поклоњене му записнице — уверио, у чему је ствар, молио ме је, да се на њега не срдим. Ја сам му опростила, и надам се, да ти немаш ништа против тога, што смо се ми помирили.»

Кад је била готова, загрли Мостића, и поче му наизменце љубити увеле образе. Он притисне главу њену на груди своје, и поче јој миловати свилену косу, коју су његове сузе росиле. Старац од радости, што је своју јединицу опет видио срећну и задовољну, беше готово занемιο. Једва је после неколико тренутака прошаптао:

»Дете моје, нека те бог благослови.«

»На реци ми«, говорио је старац, пошто се мало прибрали, »зна ли Стојшићка, да сте је превариле?»

»Зна. Радивој нас је већ извинио, и она

не само да нам не замера, већ дели нашу срећу.«

»А јесте ли спомињали што Лепосави о свему?»

»Нисмо. Али јој се Радивој захвалио за то на најлепши начин: израдио је да се она уда, за кога је хтела. Она је сад већ заручница; за по године биће јој сватови и ми ћемо јој кумовати. Радивој вели, да је боље да она то дозна касније.«

Таман је то рекла, а у собу уђе неки странац, који је имао посла са Мостићем, и тако се она мораде удалити. И одмах је отишла Динићи, да јој јави за очин благослов. — —

Прошло је од то доба неколико месеци. У вароши В. претресају беспосличари две новости: како су трговца Јована Петровића, с тога, што је преваром хтео да спасе своју трговину од пада, затворили, и како ће се за који дан венчати Мостићева кћи са Радивојем Радићем. Приповедало се после њихових сватова, да у В. скоро није било тако дивне невесте, као што је била Ивана, само се сваки живи чудило, што она, као богата наследница, на дан свог венчања није имала на себи друга адиђара, већ само на малом ланчићу о врату златно, бисером искићено голупче.

В Е Т А Р.

Оћи нам све су дуже,
А све су краћи дни,
Природа већ се спрема,
Да санак борави.

Јесењи поче ветар
Уз хуку немилу —
Жури се да успава
Природу дремљиву.

Обара жуто лисје,
Пролетњи руши рај,
Па где, и моје мисли
Узбурка ветар тај.

Понесе мисли нагло
У мили онај крај,
Младости моје прве
Далеки завичај.

Па кад већ тамо наже
У брзом лету твој —
Поздрав ми носи брату,
Мом брату једином.

С поздравом још му реци:
„Свега му даде бог,
Само је жељан силно,
Жељан је брата свог!“

На гробље тад се жури —
Могиле ту су две,
Отац и мајка где ми
Сан вечни бораве.

Ту немој зборит' ништа,
Већ дуни јако, знај,
Ал тако — да се чује
К'о дубок уздисај...

ЦРТИЦЕ УГЉЕНОМ.

О Д Х Е Н Р И К А Ш Е Н К Ј Е В И Ч А .

С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

(Наставак.)

Г Л А В А С Е Д М А .

Имогена.

После подне, око пет сахата, на главном друму између колеба, видио се у даљини плаветни сунцобран, жути сламнати шеширић с плавим тракама и угасито-жута хаљина с плавим карнерима. То је госпођица Јадвига. Ишла је после обеда у шетњу а с њоме и рођак, господин Виктор.

Госпођица Јадвига је била, што но кажу, лепа девојка: коса јој била црна, очи плаве као небо, лице као млеко а још ју лепшом чинило чисто и укусно одело, са кога се чисто зраци осинали. Лени девојачки етас и гинкост тако су заносили, мислио би, да не додирује ногом земље. Једном руком држала сунцобран, а другом хаљину, испод које је вирио руб везене доње сукње и лепе мале ножице у мађарским ципелицама.

Господин Виктор, који је ишао с њом, изгледао је као писан, ма да је имао велику, кудраву беличасту косу а брада га једва пробијала.

Обоје су дисали здрављем, младошћу, веселошћу, срећом; обоје су живили оним вишим свечаним животом, животом крилатих заноса и полета, не само у свет спољашњи, него и у свет мисли, бескрајних тежња, великих идеја а часомице и у свет злаћаних снова.

Међу тим колебама, поред сеоске деце, сељака и целе простачке околине, изгледали њих двоје као нека створења са друге планете. Чисто је милина, кад помислиш, да нема никакве везе између тога поноситог, изображеног и појетичног пара и између прозајичног, пуног горке јаве и у полак зверињског сеоског живота. И није било никакве везе, бар духовне не. Ишли њих двоје једно уз друго и разговарали о појезији, литератури, као обично дворски кавалер и дворска госпођица. Ти људи у грубим платненим хаљинама, ти сељаци и жене, не би разумели ни речи, ни језика њиховога. Чисто је милина то помислити! признајте ми, поштована господо.

У разговору тога красног, поносног пара није било ништа, што нисмо већ сто пута чули. Прескакали с књиге на књигу, као што лептир прелета с цвета на цвет. Али такав разговор није празан и обичан, кад се поведе с милом душицом, кад је он само основа, на коју она углеће злаћано цвеће својих осећаја и мисли и кад она, од часа на час, раствара своје срдашце, као што се развија бела ружица на сунцу. Поред тога, такав се разговор за-

леће обично, као птица, у вис у плаветне сфере, хвата се света духовнога и стрми горе као биљка на својој стабљини. Тамо у крчми диванили људи простачким језиком о простачким стварима, а њих двоје пловили у други свет на лађи, у које је био, као што вели песмица Гунодова:

„Јамбор од кости слонове
И барјак свилен ружичаст
И корман златан сав.“

Ваља још знати и то, да је госпођица Јадвига, ради вежбања, завртила мозак своме рођаку, У таким тренутима најрадије се говори о појезији.

— Јесте ли читали, госпођице, последњу књигу Ели-а? — запита кавалер.

— Право да вам кажем, одговори госпођица Јадвига. — Ели ми се необично допада. Кад га читам, тако ми је, као да слушам музику, па чисто и нехотице примењујем на себе оне стихове Ујејскога:

„К’о у тихој ноћи
Пловим кроз облаке;
Сунце су ми очи,
Не чујем уздахе.
Мирисавих вала
Залива ме море,
У свет идеала
Летим... пловим...“

— Ах! — трже се изненада — да га познајем, уверена сам, да бих га замиловала. Нас двоје бисмо се зацело разумели.

— Онда је срећа, што је ожењен! — одговори ладно господин Виктор.

Госпођица Јадвига оборила мало главу, развукла уснице, да јој се јагодице указале на лицу и погледавши са стране господина Виктора, запита: Зашто велите, да је то срећа?

— Срећа је за све оне, којима живот онда не би имао никакве милине.

Кад је то говорио, био је врло трагичан.

— О, ви ми врло ласкате!

Господин Виктор прешас у лирику.

— Ви сте анђео, госпођице...

— Но... што му драго... говоримо о чему другом. Ви дакле не волите Ели-а?

— Мало пре почео сам да га мрзим.

— Ви сте чудан светац. Молим вас, разведрите се мало, па ми кажите свога најмилијега песника.

— Совињски... — прогунђа потмуло господин Виктор.

— А ја га се управо бојим. Иронија, крв, пожар... страсни, дивљи изливи.

— То мене ни најмање не страши.

У тај мах изгледао је господин Виктор тако ратоборац, да је цето, које је истрчало из неке колебе, подавивши реп, побегло плашљиво натраг.

У шетњи прођоше и поред писареве куће, на чијим се прозорима указала: козја брада, прчасти нос и зелена поша, а затим застали пред неком лепом кућом, обраслом вињагама, којој су прозори од зада гледали на језерце.

— Видите, како је то лепа кућа: то је једино појетично место у Глушинцима.

— Каква је то кућа?

— Била је некад забавиште. Ту се сеоска деца учила читању, кад су им родитељи радили у пољу. Тата је баш за то и дао подићи.

— А шта је сад у њој?

— Сад је ракија

Ал није довршила, што је започела, јер су дошли до велике каљуге, у којој је лежало неколико свиња, које су „назване нечистима због своје нечистоће.“ Да се каљуга обиђе, морало се проћи поред Репине колебе; ударише дакле онуда.

Пред врати седла Репина на кудељи, одупрла лактове о колена а лице наслонила на руке. Лице то било бледо, као окамењено, очи црвене, поглед мутан и несвесно упрт у даљину.

Репина није чула ни кад су пролазили, ал госпођица је њу сназила.

— Добро вече, Репина!

Сад се тек сиротица трже и, приступивши, поклониле се госпођици и господину Виктору, па тихо заплака.

— Шта вам је? — запита госпођица.

— О јагодице моја златна, о зоро моја румена! Сам те Бог мени послао! Смилуј се ти на мене, утехо наша!

Сад исприповеда Репина све по реду, целивајући сваки час госпођичину руку, односно рукавицу, коју је при том сву сузама измрљала; госпођица се врло сплела, могао си јој на лицу читати, да је у неприлици, није знала шта да почне, па најзад рече неодлучно:

— Шта ћу вам ја, драга Репина! Мени је врло жао. Заиста шта вам могу ја помоћи. Отидите боље до тате можда ће тата збогом, збогом, Репина

После тога, госпођица Јадвига подигла још више угасито жуту хаљину, да је изнад ципела провирила бела чараница са плаветним пругама, и наставила своју шетњу с господином Виктором.

— Бог те благословио, најлепши цветце! — испратила је Репина.

Госпођици се стужило, чак се господину Викто-

ру учинило, да види сузу у њеном оку; да јој разагна сету, поведе реч о Крашевском и о другим, мањим зар рибицама у литерарном мору; тако у разговору, који је све живљи и живљи бивао, заборавише за мало обоје тај „немили случај“.

— Да одем у двор? — питала Репина сама себе. Што нисам одмах тамо отишла! О, о, баш сам ти ја луда жена!

Г Л А В А О С М А.

Имогена.

У двору био ходник засењен виновом лозом, с из ледом на предворје и на пут, засађен тополама. У том ходнику пила господина преко лета каву. Седили су ту и сад, а с њима декан Уљановски, викар Чижик и ревизор финансијални Стаблицки. Господин Скорабјевски, подебео, прилично црвен и бркат човек, седио на столици и пушио лулу, госпођа Скорабјевска сипала чај, а ревизор, скептичар, задикивао старога декана.

— Хајд, господине попо, причајте нам о оном славном боју — говорио ревизор.

А декан метнуо руку на уво па пита:

— А?

— О боју! — понови ревизор гласније.

— А? о боју? сдзвза се декан и као замишљен почео да шапуће у себи и да гледа горе, као да се нечега сећа; ревизор се већ наместио на смех, сви су чекали причу, ма да су је већ сто пута слушали, навијајући сваком приликом старца на то.

— Да — поче декан — ја сам још онда био викар а парох био Гладис . . . тако је: Гладис. То је онај, што је саградио сакристију . . . Бог му дао у рају насеље! . . . Велим ја њему после службе: попо? Шта? каже он. Чини ми се биће нешто. И мени се чини, да ће нешто бити — вели он. Погледамо, а онде иза ветрењаче врве коњаници, пешаци, па барјаци, па топови. Видим ја, добра бити неће, чудим се ја. А шта је оно опет с друге стране? овде? Није, него баш коњица. Чим су их сагледали одмах: стој! а они: стој! А из шуме испадше коњаници, сад тек ови десно, они лево, ови лево, они за њима. Виде они, зло по њих. Чим почеше пуцати, а из брега опет нешто сева. Видите ли, попо? а попа: видим, гле, тамо већ пале топове, карабине; они на реку, ови не даду; овај овога, онај онога! . . . Сад ови јачи, сад они. Грмљавина! дим! а онда на бајонет! Али сад ми се учинило, да су ови већ малаксали. Попо, велим, они су јачи! А он вели: И мени се чини, да су јачи. Тек што ја рекох, а ови беж! они за њима; даве их, туку, заробљују, мислиш: крај је . . . ал хоћеш! . . . но . . . кад кажем!

Старац одмахну руком и заваливши се у столицу као да задрема, само му се глава тресла јаче по обично, а очи још већма искочиле.

Ревизору већ врцале сузе од смеха.

— Пошо! — запитала — ко се с ким тукао, где, када?

А каноник метнуо руку на уво:

— А?

— Баш не могу ништа од смеха — рече ревизор господину Скорабјевском.

— Је л' по вољи смотка?

— А чаја?

— Не, не могу од смеха.

Смејала се и госпоштина Скорабјевски с ревизором из учтивости, ма да су ту причу морали слушати, као што рекох, сваке божје недеље. Смех био у највећем јеку, кад ал га изненада прекиде тих, бојажљив глас, што је допирао с поља.

— Хваљен Исус!

Одмах се диже господин Скорабјевски, изиђе пред ходник и запитала:

— Ко је то?

— Ја, Репина.

— Шта је?

Репина се поклонила, колико је могла с дететом на руци.

— Дошла сам, да нас избавите, да нам се смиљујете, милостиви господине.

— Остав'те ме, драга, бар недељом на миру — прекиде је господин Скорабјевски с таквим уверењем, као да би га Репина могла сваки боговетни дан задесити код куће. Видите ваљда, да имам сад гостију. Нећу их ваљда због вас оставити.

— Ја ћу причекати...

— Но, па чекајте. Не могу ја на сто страна.... Кад то рече господин Скорабјевски, увуче опет свој трбух у ходник а Репина се повукла сасвим до баштене ограде и стала онде скрушено. Ал суђено јој било да дуго чека. Госпоштина ћеретала до миле воље, до ушију јој допирао весели смех, који ју необично дирао у срце, јер јој не беше сиротици до смејања.

Доцније се вратио и господин Виктор с госпођицом Јадвигом, и онда се друштво разишло у собе. Сунце се полако нагињало западу. У ходнику постављао лакај Јашко сто за чај. Променио чаршав, поставио филцане и метао са звоком у њих кашичице.

Репина чекала и чекала. Долазило јој, да се врати у колебу, па да доцније дође, ал се бојала, да не буде прекасно. Кад виде, да није на ино, седе на траву и даде детету, да сиса. Дете сисало па заспало, али нездрав сан, јер му је још од јутрос позлило. И сама је осећала, како је пролази час зима,

час врућина, од главе до пете. Часом ју спадала и дрхтавица, ал није пазила на то, већ је стрпљиво чекала. Мало по мало, па се и смркло и месец изишао на небесном своду. За чај је већ било постављено; у ходнику се палиле лампе, али госпоштина још није долазила, јер је госпођица свирала на клавиру. Репина се помолила Богу под оградом а после размисљала, како ће јој господин Скорабјевски да помогне. Није била ни сама с тим на чисто, ал је знала, да се господин, као господин, познаје с комесаром и начеоником; треба он само да каже једну реч, како се све то догодило, па ће, с божјом помоћи, све на добро изићи. Осим тога мислила је: ако би се Золзикјевич или кнез и противно, господин ће већ знати, где ваља правду потражити. „Господин је увек био добар и милостив према људима, мислила је у себи, па неће ни мене оставити.“ И није се варала. Господин Скорабјевски је заиста човечан и добра срца. Сећала се и тога, да је и Репу увек лепо предусретао, сећала се, да јој је покојна мати одранила госпођицу Јадвигу, па јој чисто срцу одлануло. Изгледало јој је то сасвим обично, што већ два сата чека, па није о том ни мислила. Међу тим се госпоштина вратила у ходник. Репина је видела кроз виново лишће, како госпођица из сребрног ибрика сипа „чај“ или, што рекла њена покојна мати „тако мирисаву воду, да ти сва уста замирише.“ Пили су на тенане, ћеретали, смејали се весело. Сад тек дошло Репиној у главу, да у господском сталезу има више среће, него у простом, и није знала ни сама, зашто јој сузе наново потекоше. Али те сузе за час замени неко друго осећање, јер лакај у тај мах унесе чинију у ходник, која се све пушила; тада се сетила Репина, да је и сама гладна, јер о ручку, није могла ништа ни у уста узети, само се јутрос рано напила мало млека.

— Ој, бар да ми даду, да те кости оглоћем; — мислила у себи — знала је шта више, да јој не би дали само кости, али није смела да замоли, да досађује пред гостима, јер би се можда господин и ражљутио.

Напослетку се свршила и вечера; ревизор отишао одмах, а после по сата седала већ и оба попа у дворску бричку. Репина је видела, где је господин попео декана на кола, мислила је зар, да је већ време, и пришла ходнику.

Бричка одјурила; господин још довикнуо уз пут кочијашу: „гледај само да изврнеш, онде на гробљу, па ћу ти дати ветра!“, погледа затим на небо, да види, какво ће бити време и у том спази, где се нешто у мраку бели.

— Ко је то тамо?

— Репина.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— А, ви сте! Реците брже, шта хоћете, јер је већ доцкан.

Репина му опет исприча све по реду; господин слушао и само пушио цело време, а најзад ће рећи:

— Моја драга! Ја бих вам радо помогао, кад бих могао, али сам дао реч, да се нећу мешати у општинске послове.

— Знам ја то добро, милостиви господине — рече уздрхталим гласом Репина, али сам ипак мислила, да ћете се можда смиловати мени...

Глас је у један мах изневери.

— То је све лепо и красно — рече господин Скорабјевски — али шта могу ја да учиним? Не могу ја због вас погазити своје речи а нећу ради вас ни до начеоника да идем, јер и тако вели, да му вечито досађујем и својим пословима... Ви имате своју општину, а ако вам општина не помогне, знате где је начеоник, као год и ја. Шта сам оно још хтео да кажем? Да... да... моја драга... тако је то... С Богом! Пођите с Богом.

— Бог нека вам плати — озвала се мукло жена, поклонивши се до црне земље. (Наставиће се.)

НАУКА И ВЈЕРОВАЊА СТАРИХ НАРОДА

О ПОСТАНКУ СВИЈЕТА УЗ МОСЕЈСКУ КОСМОГОНИЈУ ПРЕМА ОНОЈ, КОЈУ МОДЕРНА НАУКА ПРЕСТАВЉА.

(Наставак.)

неко вријеме сунце није обасјавало ни гријало нашу планету, јер овако и под данашњим увјетима није ни постојало, будући је цјели наш сунчани суства био у неком гасовитом и магловитом стању, којег је промјер (дијаметар) преко 9.800 милијона километара износити могао. Тај прешироки простор испуњен је био материјом сунца и осталих планета и та материја морала је у толикој растезаности бити, да је само један гран земаљске материје заузимао простор од 7.500.000.000.000 кубичних (коцкастих) километара, а то другим рјечима значи: $\frac{1}{38}$ грана земаљске материје обухватало је онда, колико данас цјели обим наше земаљске кругље.

Такова прекомјерна растезаност материје (тварине) била је последица превисоке температуре, у којој се она налазила. Једном ријечи, данашњи сунчани систем (суства) био је усијана голема маглена кругља.

О растезаности материје у исконо доба све теористе у томе се слажу као: Картезијус (Des Cartes), Кант, Лаплас, Хершел, Фаје, Шпилер, Ардинг, Молдауер и т. д. и њу узимљу као први и поглавити ослона за развитак својих теорија.

Дај да изложимо поједине ипотетичне теорије неких горепомнутих научењака.

Декарт је први, који нам је истакао научну теорију о постанку сунчаних сустана. Он оснива своју теорију¹⁾ на принципу, да је твар (материја) сувезна (continua), јер natura abhorret vacuo, дакле побива атомистичну теорију, без

¹⁾ Види: Izvješće o kralj. vel. gimn. u Osijeku za godinu 1882—3.

које би свим физикалним позитивним назорима помањкао најјачи темељ¹⁾ и да у тој твари замислимо себи произведене големе вртлоге или вирове, као што их често опажамо на текућој води, и да сваки такав вир има бити заметком једног сунчаног сустана.

Философ Кант²⁾ истакао је механичну теорију нашег планетног сустана. Он тврди, да су све тварине, из којијех су сачињена небесна тјелеса, што припадају сунчајој системи, у почетку, кад су биле у свом најелементарнијем стању, растављене и растројене биле и у таквом стању испуњавале свјетски простор (expansion). Услед гравитације тварина најпрво се сунце сачинило, и најпосље крјепошћу центрифугалне и центрипеталне силе из посве ситне раздробљене тварине постао је планетни свијет.

Лаплас³⁾ је у свом гласовитом дјелу под насловом: »Небесна механика« успоставио једну другу ипотетичну теорију. По његовом се мњењу морала и због посве велике топлоте сунчана атмосфера преко свију планетних путања распрострети, после пак мало по мало повући се у своје садање границе. Посље овог природног

¹⁾ На основу ове теорије покушао је енглески научењак Вил. Томсон да обори атомистичну теорију и замјени новом. По његовој науци материја је сувезна (continua) и не састоји се из честица, које би осебице лебдиле у празном простору, него испуњава простор посвуда непрекидно. Сувине доказује, да атоми досадањих физичара нијесу друго него микроскопски кругљасте вирови у материји, којијех облик наличи котачу, што прави дим, кад сукља из луле. Ови вирови уздрже се у том особитом свом облику у пркос свим могућним промјенама, које обично настају у материји.

²⁾ Kant: Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels. Königsberg. 1755.

³⁾ Laplace: Mécanique céleste. 1799—1825. у 5 књига.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

догађаја, тврди, да су постале планете због, олађивања, које је на граници ове атмосфере наступило, и због тога, што су отврднуле зоне (појасеви), које се при охлађењу на површини сунчане кругље устројиле. На сличан начин из атмосфере планета постали су сателити или трабанти (мјесеци). По закону гравитације мораше масе, из којих се наш сунчани сујав сачинио, узети кругласти облик. Услед једне силе, која не припада сунцу, т. ј. услед одбјежне (Schwungkraft) силе, добише тјелеса небесно осовно обртање, у правцу од запада к истоку а ово буде узроком спљоштењу (улупљењу) кругља небесних тјелеса на стожерима (полима) и раширењу истих кругља на полутару (екватору).

Фајер тврди, да су елементи тварине у извјесно исконо доба у простору растављени били, да се међусобице морали притезати и једно другом приближивати, док напокон није услед сукоба свију дијелова масе свако покретање престало, и таковим начином тако велика температура произведена, да је кадра била читаву тварину у пару претворити, из које је она маглена лопта произашла. Та је температура течајем времена почела опадати а маглена се кругља све то више олађивала и све већма згушћивала и стискивала. Таково олађивање није било по цијелој површини земаљске кругље свађе једнако, јербо и одношај свију тјелеса према топлоти није једнак код свију тјелеса, тога ради поче ова голема маса у исконом почетку мало по мало око себе кретати се и то правцем од запада к истоку. Чим је олађивање и стезање све већма расло, одмах је и брзина покретања по законима механике почела расти. Кад пак кретање течног тјела, у којем се исто тјело и око себе окреће, пређе неку извесну границу, онда се они дијелови на полутару, који се најбрже окрећу, наједанпут откину од тела, што се окреће и сачињава цијели прстен, који се тако исто окреће, као централно тјело, од ког је постао, и ово окружава. Да је могуће, да је овај прстен по свом облику правилан, он би се ипак поред свег олађивања и скупљања неко врјеме могао одржати. Не могући тај прстен увјек правилан и систематичан остати, он се временом почне распадати у поједине одјелене масе, које се, како су из течне тварине, претварају у кругље, што се истим правцем као и централно тјело, од ког су постале, обрћу и покрећу. Таковим се начином, одлучивши се она небесна кругласта тјелеса од средишњег тјела, од ког су постала, обрћу и покрећу. Равним

начином отцјепивши се од средишњег тјела (сунца) постадоше планете, а поновивши се исти природни процес, од планета се отцјепише сателити (мјесеци). Да се ова теорија прилично истини приближује, доказ нам је Сатурн са његовим прстеном. Можда ће наши потомци до коју стотину година виђети, како од Сатурновог прстена постаје нов трабант или мјесец.

Шпилер истиче теорију¹⁾ сличну овој, само је другчије образложавана. Ево шта он тврди: Једнакост правца у кретању свију планета и мјесеца око нашег сунца, а тако исто пронађена по спектралној анализи²⁾ једноврстност материје код свијух тих планета и мјесеца доказ су јасан, да цијели сунчани систем има један те исти и опћи почетак и постанак и да се тај цијели сунчани систем наоди у исконом почетку у облику голема магловите (парне) лопте, сувише да је ова парна лопта услед тежине и притиска васеленског етира добила кретање или мицање (што се тиче кретања, Шпилер је мњења, да је увјек у васеленском простору постојало;³⁾ дакле вјечитост етира условљава и вјечитост кретања). При овом кретању голема парне лопте честице, што су изван и околу ове, добише бржи мах него ли оне, што су унутри, јербо прве морају јако дужи пут да пројуре. Осим тога такоер честице, што припадају тој космичкој магли, стадоше једна другу привлачити и тако се појави код њих закон гравитације, што им даде кругласти облик и неки покрет к средишту те парне голема лопте. Честице на површини поменутих лопте почеше јурити и отискивати се ван а не к унутрашњости лопте, а томе је природном посљедицом било основно

¹⁾ Сличну теорију исповједа и Француз Камил Фламерион у својим астрономским дјелима.

²⁾ Истражује се путем спектроскопа. Сваки земаљски предмет, кад гори, показује на спектру једну боју према врсти предмета, и у њој разне црте али увјек особите и у сталној далечини једна од друге за исти предмет. Оштро и помно спектрално истраживање нашло је, да се онакови исти предмети, који сачињавају нашу земљу, и на другим планетама налазе. На тим планетама виђела се и атмосфера а на њој спектралним истраживањем и водене паре, дочим на мјесецу слична истраживања дадоше негативни резултат, не имајући на себи све оне услове, које Меркур, Венера и Марс и т. д. на којима су мало мање или више исти наравни одношаји, који и у нас на земљи.

³⁾ Шпилер наравно узима овђе за подлогу вјечито кретање у васелени, које су давно узели грчки философи па и китајски (Гинухи) и што је Хумболт тврдио у свом Космосу. (Види: Kosmos I. B. p. 155.)

обртање са све то већом брзином, која због умаљивања обима кругље и усљед природног скупљања или згуснућа васеленског етира имађаше да свлада све то мање запрјека. Кад основно обртање течног тјела убрза, онда настане час, у којем одбјежна сила честица на полутару кругље постане једнака средобјежној сили (Centralkraft), која к средњој тачци тела натеже. При даљем убрзању обртања или окретања, тврди Шпилер, морају се на екватору толико честица отиснути, колико је доста, да се код оставшних равнотежа успостави, али због закона спојности (cohaesio), што отцјепљене честице за друге спаја, природна је посљедица, да те исте отцјепљене честице бјеже с другима напрјед, а код заоставшних честица центрифугална (одсредобјежна) сила сад постаје мањом од централне (срединне) силе. Честице, што се отискоше од свог тјела, попримише одмах по закону гравитације кругљастог тјелу учини мала лоптица, која јури те се удаљује од њега, испрвице јако кривим правцем, а после све то мање кривим, јербо се иста лоптица удаљује све то више из круга свог тјела. Она јури параболничном кривом путањом само толико далеко, у колико њезина одбјежна сила (Fliehkraft) може да буде уздржана у равнотежи од притежне силе (Anziehungskraft) оног големог тјела, из којег је постала. И тако напрјед ова лоптица нађе себи пут око свог тјела, наравно покругљастог (елиптичан) пут и то усљед парелограмне снаге. На оваки начин постаде Нептун од свог големог централног тјела т. ј. сунца, па онда Уран, Сатурн и тако напрјед све планете по реду. Равним се начином од планета отцјепише и мјесеци.¹⁾

Ово је теорија, како се види, најразложитија, основана на законима физике и држе ју сад за највјероватнију. Немци је зову: Abschleuderungstheorie.

Овако нас данашња наука учи да је постао сунчани систем или рецимо свијет, а по аналогiji би се могло утврдити, да су и други

¹⁾ Кад су месеци од планета постали путем прстена, намеће се питање, зашто мјесец наше земље нема двоструко кретање као и његова мати земља, већ само једноструко т. ј. оходно (револуцијоно)? На то ћу одговорити, како Молдурер умје (Das Weltall und seine Entwicklung II. В. р. 40.) „Мјесеци, који настадоше из планетарних прстена, нијесу даље у могућности, да онегују заметак новог прстена на себи, јер налазећи се близу својих планета постављени су у немогућност, да и они у тој брзини постигну самостално обртање око своје осовине; одлањени (мјесеци) можда постигну то обртање, али оно бива и остаје посве споро и нема способности, да произведе, што са превеликом брзином произведоше и произвађају јако већа тјелеса, као стајанице (сунца) и планете.“

неизбројни свијетови у неизмерном и бескрајном простору васелене сличним начином постали.)

Ово је све, што знамо о космогонији по резултатима данашње науке. **Косто Кулишић.**

¹⁾ В. Х. Прајс у свом дјелу: Die psychische Bedeutung des Lebens im Universum покушава да докаже космичко порекло живота. Философски назови његови потпунома се слажу са емпиричним тврђењем ученог Хапа (Види његово дјело: Die Meteorite (Chondrite) und ihre Organismen). Ова два научења сваки са свог гледишта доходе до истоветног резултата, тако да није потребито да један другог допуњује. Први почетак планете био је хелија, цјени Хан, дочим Прајс тврди: „земљина кругља је само послацик организма и ови организми створили су носивоца. Сва је материја исконо била органска.“ Дакле код обадвају једно те исто тврђење. Хан се ослонио на елементе, које наводи у метеоритском камењу, што је нашао да је органске нарави т. ј. да су у метеоритима органске форме. По Хану у метеоритима има облика водених животиња, које су дакле у води и водом постале, дочим не наводи, да је у том првом стварању било трагова ватре. Исти тврди, да се у метеоритском гвозђу не находе само биљни остаци, већ и животињски облици, и тиме отпадају сва минералонска својства хондрита и све претезе о метаморфози плутонског камења. Тако исто и теорија о ватреној и течној унутрашности земље као да је уздрмана, јер би се све вулканске појаве на нашој земљи дале једино протумачити усљед запалења подземних гасова а особито сумпорних. Кант-Лапласова претеза о привлачењу маса постаје усљед притезања масе, мјења се у толико, што се маса, кад је ту, може притезањем умножити, али не може тиме постати. Маса дакле по Хану постаје или усљед кристализационе снаге или снагом органског образовања. Првом се не да објаснити планетско устројење, остаје дакле друга снага Хан, пошто је добро испитао структуру метеоритског гвозђа, дошао је до убјеђења, да је у почетку у наше земљане лопте као и у осталих планета био органски узрок (Види Die Meteorite p. 8. 9.).

Сва та истраживања и логични закључци своде нас на то, да је исконо наша земља, и све планете, постала из органских бића а језгра наше земље у односу к њеној тежи да се састоји из гвозђа. Особито гвозђе Ови-фак-ско, од ког је Норденскјелд правио пробе са басалтом, Хан тврди, да испуњава језгру наше земље. С Ханом се слаже и Прајс. Он вели, да је органско старије од неорганско. Неорганско је ексорганско. Наша је земља послацик организма а то значи, да је организм носивоца сам створио (Види Die psychische Bedeutung и т. д. р. 20.). У почетку наше свијетске ере цјела материја свијета била је подјелена у сићушна тјела, која су као исконоски организми или бијолошке јединице слободне т. ј. које се без видљивог закона у хаотској игри покрећу неким извјесним слободним кретањем као почетци организма. Састојећи се из дискретних дјелића скружавале се у свијетску кругљу. Праорганска материја преобраћа се у неорганску и тако је проишла неорганска земна лопта и организми на њој. Тада у неорганску физичне и хемијске силе нијесу још дјеловале, оне су биле везане у агрегатном стању бијолошких јединица и тек се из ових развили организми. Што се више увећавала неорганска материја, то се умањавала органска. Тек послје, пошто су почели да дјелују сунчани зраци, наступило је храњење организма а с тиме и оплођивање. Из овога сљедује, да су пређе сви организми друшчији били. Неорганске материје, пошто су постале, постицале су на наше развића организми. Прајс дакле тврди, да је човек стар, колико и земља и да је човек још у кљаци био, кад органске материје није ни било. Цио се свијет дакле развио из искононе органске материје.

Свијет је, по Прајсу, покретање и осјећање. Сваком нашем покретању почетак је осјећање. Слично и китајски философ Тшуки умје, јер по њему „покретање или боље материја, која покреће, има почетак у прасили.“ Прајс у чему није далеко ни од теорије Дарвинове, јер у овога је развиће а у њега преображај или претварање. Оње се намеће само по себи питање, дали је развиће тако способно преобразити или претворити органске облике као преображај?

Из овога цијењени читалац може увиђети, да Хан и Прајс одлучно устају против механичког почетка наше планете, јер је органска материја почетак образовању масе.

(Свршише се.)

ПИСМА О СРПСКО-БУГАРСКОМ РАТУ.

Г—ђи К. Х.

ПИШЕ ДАНИЛО НЕДЕЉКОВИЋ.

ПИСМО I.

3. 10. Јунија 1886. год.

Поштована госпођо! Није било одавно, како се-
ђасмо заједно и ви ме замолисте, да вам припове-
дам о прошлом српско-бугарском рату.

Вече је било тако лепо. Звезде су трепетале и
као да су ме молиле, да не рушим приповедањем о
немилим догађајима ту тако лену, тако бајну ти-
шину. Ломио сам се, да ли да испуним вашу или
њихову молбу. Био сам на раскршћу. У вашем по-
гледу, госпођо, читао сам, да хоћете да чујете што
о судбоносним догађајима нашега народа. Па опет,
реших се, да вам бар за тада не реметим немилом
истином ваше осећаје, ваше наде. Решио сам се и
зато, што сам знао, да ми ви нећете замерити. Та
ваш поглед ми је показивао, да ме ви потпуно ра-
зумете, да знате, зашто се ломим, да вам причам.
Данас се само још живо сећам тога лепог вечера.
Прошло је то вече, као што су прошли и догађаји,
о којима ви хтедoste тада да вам причам, а о ко-
јима сам се ја решио сада да приповедам, јер ће
можда у најкраћем времену опет наступити нови
догађаји, у којима ће српски народ да пролије своју
крв. Реших се, да вам о прошлим догађајима сада
причам, и зато, што не знам, да ли ћу после ових
будућих догађаја бити у стању да вам испуним молбу,
а нисам рад да не чујете оно, што сте желели. Жи-
вот није у нашој руци.

Нећу вам причати само о рату, но о свему, што
сам видео и доживио од одласка из Београда до
повратка у Београд. Рат је трајао само неколико
дана. С њим бих био брзо готов.

И ако бих од свег срца желио, да вам све ово
усмено говорим, није ми могуће. Много ме штошта
спречава. Али напоследку свеједно је. Мени се и
онако чини, као да и сада седим у лепој вашој ба-
шти, под густим дрвећем, међу мирисним цвећем;
мени се и онако чини, да гледам очима сву лепоту,
коју нам пружа природа и вештина; мени се и онако
чини, као да слушам ваше разборите речи.

Пре него што почнете да читате ово моје писмо,
молим вас, да о свему, што будете чули, размислите
онако исто свесно и разборито, као што сте вазда
размисљали. То вам зато кажем, што би сте лако
могли постати једностранни у пресуђивању, јер се
моје казивање односи на наш народ, а будите уве-
рени, да ми Срби у томе врло често грешимо и да нас
многи неуспеси постижу баш са те једностранности.

Још док бејаш с вама, запитасте ме, како сам се

осећао, кад сам полазио онамо, куда ме је отаџбина
звала? Тада вам ни на то нисам одговорио, зато ћу
одговором на то и да почнем. С једне стране по-
лазио сам с вољом, јер сам знао, да су онакви трену-
тци ретки, знао сам, да су то тренутци, у којима
сваки треба да појми свој положај, положај народа
и отаџбине. С друге сам стране био опет сасма
обичан човек, који жали, што оставља место свога
борављења, пријатеље и родбину. Из тога мог одго-
вора видите, госпођо, да у животу човековом насту-
пају врло често прилике, у којима долази у сукоб
схваћање дужности према народу и отаџбини са же-
љом за личним добром. Дао би бог, да само увек у
нама надвлада схваћање дужности!

У вече 19. Септембра 1885. год. опростих се са
свима познатима пријатељима и одох у логор. Су-
тра нам је је ваљало зором оставити Београд и отићи
у Ниш, где се сва војска скупљала. Спавао сам до
три часа по поноћи. Тада ме пробуди песма и свирка.
Устадох и изађох из шатора. Угледах величанствен
призор. Ватре су гориле по целом логору. Око сваке
ватре седе војници, разговарају се и певају. Обузеше
ме чудни осећаји. Кад дођемо на ово место после
рата, ако га буде, па кад устанемо овако рано и по-
палимо ватре, да ли ће се и тада орити песма, или
ће бити само причања о погинулим друговима, о
претрпљеним незгодама? Биће и једног и другог.
Човек је само човек. Ожалићемо погинуле другове,
опеваћемо повратак својим кућама!

Око пет часова изјутра бесмо спремни за полазак.
Сељанке су долазиле, да се виде и опросте са му-
жевима, браћом, синовима. Свака је носила у котар-
чици разних понуда и делила их. Девојчица једна
носила у рукама цвећа и давала војницима да се за-
ките, јер је и она знала, камо се војници крећу, па им је
хтела да изрази своје признање и жеље, а који би други
начин био за њу приличнији, до ли давање цвећа?

Дођосмо на жељезницу. На станици беше пуно
света. Поздрависмо се сваки са својима па се по-
песмо на жељезничка кола. Влак пође, наши драги
остадох. Пара се од машине чула све јаче како
шикће, гласови наших драгих беху све слабији, све
неразговорнији. Још једно „збогом“, па се спојисмо
и ми што одлазимо, и они што остају, спојисмо се,
али: *у осећању наступиле неизвесности.*

Морам да прекинем, госпођо, моје причање. Ми-
сли су ме тако силно обузеле. Завршујем писмо и
на завршетку вас молим: *размисљајте о човеку*
онаквом, какав је у истини. Ваш Н.

ЖИСКАК.

ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ.

ИЗНОСИ НА ЈАВНОСТ МИЛИВОЈЕ К. БРАНКОВИЋ.

XIII.

У Бечу на Малиј Божићъ 1818.

Пречестиѣиши Господине,
мени любезиѣиши и високопочитаемий!

Садъ незнамъ, како љу да Вамъ почнемъ ово писмо. Да Вамъ честитамъ ново лѣто, већ е доцканъ, а вала мислимъ да не ни потребе, зашто Вы знате да Вамъ я непрестано, и безъ новога лѣта, желимъ здравлѣ и новаца доста, и да самъ кодъ Бога какавъ министеръ или секретаръ, најпріе бы Васъ съ тимъ намирію, па бы онда остале послове гледао; да се правдамъ, што Вамъ напишемъ, томе сте Вы највише криви, зашто е фрушкогорска вила (муза) одъ Васъ поздравъ дониела да ћете намъ много писати па чекамо од едне поште до друге; ако љу Вамъ се правдати, што смо печатали у новинама Ораџево писмо Целзу Албановцу (или Албановлянину?), то е најлакше: Оно писмо Ваше затекло ме, као више редактора Србски новина, болесна, па ниесамъ имао друго што да дамъ сецери да сецуе; име ваше не печатано, да можете казати „не то мое“ ако вамъ не по вољи. Мени се и Копитару допада . . . *), и Србски и Словенски, мислимъ да ће се допасти свима кои што разумію. Шта ли вели Ча Степа? Да ли е познао да е ваше. Я самъ писао 5 новина па самъ се онда разболѣо (добы самъ као неку грозницу) и новине е примію Нешићъ те пише. (Жао ми е што оно писмо Ораџево не могло доћи баремъ у мое новине него у Нешићеве). Мени е мало болѣ, али јошъ ниесамъ здравъ сасвимъ. Писмо Ваше јошъ ни есмо заедно прочитали све я и Копитаръ; Епиграме намъ се особито допадаю, а и писмо оно у Ексаметру. Данасъ идемъ (морамъ) Госпои Маџи на ручакъ али да Вамъ управо кажемъ, не сміемъ јој оно писмо читати, зашто самъ јој пріе показао ону Одицу; врло јој се допала па е задржала къ себи „за споменъ“, па се боимъ садъ да не рече (у себи): „Е медьеръ онъ мене зато вали и споминѣ у своимъ одама.“ Чудна е стваръ кадъ люди виде, да јѣ мы потребуемо! А особито кодъ трговаца, већ онда престае пріятельство. Предъ моимъ е очима најпоштеніи и најродолюбіи трговацъ баремъ пола Чивутинъ (а иначе су трговци

сви Чивути). — Господине и пріятелю мой! Нема нама другога спасенія; него я на лѣто докъ скинемъ съ врата овај несрећный и бѣдный Србскій Рѣчникъ, идемъ къ Сѣверу и Вы ћете ми дати едно поетическо полномощіе да носимъ Вашу инштанцію („Иже ущедрилъ еси Державина лиру“ и т. д.) Од онуда ће бити помоћи, само се не треба ни у кога уздати, и на кога ослањати него у се и у свое кљусе. А дотле вежите и крпите тамо съ Чивутима као и досадъ. Не бойте се, доћи ће и нама Божићъ еданъ путъ.

Пошлите ми ону оду „Славенска муза одъ горъа Фрушкихъ и т. д. зашто е я немамъ. Ето Вамъ шалѣмъ оду Стефановићеву, зашто сте е искали еданпутъ. Еда сте што преводили одъ они пѣсана, што смо вамъ писали я и Копитаръ. У Берлину е едан Забавникъ Нѣмачкій изишао, подъ именомъ Sāngerfahrt, и у нѣму има 19 Србски пѣсана преведени на Нѣмачки изъ прве части пѣсарице (ондѣ стој напечатано да јѣ е Гриммъ превео); Копитаръ е превео изъ вторе части ону велику о буну Србској провъ Дахія, и дао е у Архивъ да се печата, него наручите Гершићу или Беницкоме, да вамъ добаве и пошалоу тай Архивъ, у коме она додѣ, а може бити да ћемо вамъ и мы одавде послати еданъ Екземпляръ (ако добіе Копитаръ неколико). Како е по Карловцима? О чему се разговара Ча Степа. Александеръ е здравъ, не брините за нѣга, послали су му од куће новаца те се лѣпо преодѣо. Еда се надѣ мой Волней и Мирабовъ? Вы пренебрегосте некрологъ Стефановићевъ? Соларићъ е отишао у Римъ съ некаквимъ Енглескимъ Лордомъ, и писао ми е, да ће на пролѣће доћи овдѣ у Бечъ. Шта учинисте съ Одама Цару и Царици. Гершићъ нећеде тражити Директоратъ онај. Овдѣ е быо отпрво из Прага еданъ младъ професоръ (Чехъ) тога Директората ради, и чини ми се да ће га онъ и добити.

Рѣчникъ ће јошъ не почео печатати, кадъ се почне (надамъ се да ће то бити одма), онда љу вамъ јавити узрокъ зашто се не пріе почео. — Копитаръ Васъ поздравля любезно. Будите здрави, пишите намъ и поздравите све познанике.

*) не може да се разазна шта је, због бледоће мастила.

Вук.

ЛИСТИЋИ

Г Л А С Н И К.

(Прорачун „Матице Српске“ на књижевне цели и награде за год. 1887.) „Матица Српска“ располаже са четири фонда за промицање и унапређење књижевности, и то је: А) фонд „Матице Српске“, Б) фонд Јована Наке Велико-Сент-Миклушког, В) задужбина Јована Остојића и жене му Терезије и Г) фонд Петра Коњевића. — А) Из свога фонда одредила је „Матица“ за ову годину 1. на награде за саставке у „Летопис“ 240 фор.; 2. на штампање и повез „Летописа“ 1400 фор.; 3. на библиотеку 200 фор.; 4. на новине и повремене листове 250 фор.; — дакле свега 2090 фор. Б) Из **Накина фонда** 1. за ова дела: 1. роман, драма или шаљива игра, приповетка или повела из српског живота; награда је 50—500 фор.; 2. књига за народ о заражљивим болестима; награда је 100—300 фор. Рок и за једну и за другу награду је Петров дан 1887.; II. за саставке за „Летопис“ опет с роком до Петрова 1887., а за награду од 50—150 фор.: 1. Студија, монографија или расправа из српске историје, 2. студија или расправа из српске књижевности, 3. о бројном, привредном и просветном стању и кретању српског народа, 4. земљописна, или етнографска расправа, или путописи по српским крајевима и земљама. Свега 1400 фор. В) Из **Остојићеве** задужбине 1. понавља се и, како се за ову годину није о том предмету ништа поднело „Матици“, удвостручава се на 100 дуката награда за расправу за „Летопис“ о Буњевцима; 2. исто толико за историју Срба у Угарској од најстаријих времена до данас; 3. за популарну естетику за одраслије Српкиње, награда 50 дуката; 4. За **Историју српске књижевности за школу** 50 дуката, а ако се не поднесе или се поднесе, ал не уважи за ову годину расписана: Историја српске књижевности, од како се у њој појавио Вук па до данас, којој је такођер намењено 50 дуката, онда се награда на „Историју српске књижевности за школу“ удвостручава на 100 дуката; 5. да се расправи какво сувремено економно или здравствено питање, које би имало посебну важност за наше крајеве, награда 50 дуката; — дакле свега 400 дуката. Г. Из **фонда Петра Коњевића** стављено је у прорачун 1200 фор., наравно, за издавање и награђивање „књига за народ“ са избором предмета, истакнутом у 1. св. истих књига. — Сва четири фонда укупно дају српској књижевности у помоћ у свему 4.690 фор. и 400 дуката. Од тога иде скоро две трећине на награђивање. А награде су, као што видимо, расписане махом за дела и саставе такве, који асецају у наше друштвене, просветне, научне, економне или књижевне потребе; обаврело се ето на све гране. Али се нарочито напомиње још и то, да је скупштина овластила књижевно одељење и одбор, да могу издати из фонда Накина

награде и оним чланцима и делима, која дођу и мимо задатих тема или која су већ стигла, па се налазе на оцени, ако, наравно, пронађу, да припослани саставци заслужују награде. Према количини заосталога новца „Матица“ је вољна примати и по вредности награђивати и друга научна, популарно-научна и забавна дела, саставке и чланке, остављајући писцима на вољу, да слободно могу бирати предмете. Дакле, ако који писац сматра, да је нешто нужније, а што она засад није узела у обзир, неће му „Матица“ затворити врата; него ако само његов састав заслужује, добиће награду пре него који од расписаних темата, ако исти не би ваљао. — По ове године „Матица“ је поклонила пажњу и школској потреби, и то врло акутној. Ми досада имадемо још увек једну једину књигу за историју српске књижевности и та је изишла пре петнаест година. Она нам је и за школу и за народ. Али не само да је већ застарила и прилично непотпуна, него се једва још и таква, каква је, може добити у трговинама. Па хвала „Матици“, што пружа руку и тој потреби! Само сад да се когод лати тога посла. Но био тај ко му драго, слободни смо му од своје стране напоменути, да добро има на уму наставни план наше две гимназије: Ново-садске и Карловачке.

(Диплома за чланове „Српске Матице“.) У извештају председника дра Ђорђа Натошевића у последњој „Матичиној“ главној скупштини о годишњем раду управног одбора читамо ово: „По одлуци гл. скуп. поверена је била израда дипломе за чланове „Матичине“ професору Северину Брочамеру у Б. Пешти. Он је тај посао врло лепо израдио. Основна мисао је: Благослов божији и угодника му под храмом науке и уметности, а слава и хвала вредним пчелама радницама. Литографска израда те дипломе поверена је литографском заводу В. Грунда у Б-Пешти (који је радио и дипломе за суделаче о изложби народних и вештачких рукотворина Српкиња у Новом Саду 1884.) Чим буду те дипломе готове, разаслаће се свима члановима.“

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Ј. Миодраговић, професор и бивши уредник дечијег листа „Српчета“, јавља у „Виделу“, да је услед смрти власника и издавача Милоша В. Поповића морао „Српче“ престати. У истом броју оглашује трговачка штамарија у Београду, да ће „Српче“ од 1. Октобра о. г. излазити триредна недељу. Миодраговић изјављује, да он с тим новим „Српчетом“ неће имати никакве везе.

— Из књиге 66. „Гласника српског ученог друштва“ отштампана је засеце економско-политичка студија дра Мијаила В. Вујића, професора велике школе, под насловом „Теорија и практика новчаничких банака.“

САДРЖАЈ: Словенско звоно. Песма од Војислава. — Под образном. Приповетка. Написала Милева Симића. (Свршетак.) — Ветар. Песма од Ђ. Ст. — Црнице угљеном. Од Хенрика Шенкјевича. С пољског превео Рајко. (Наставак.) — Наука и вјеровања старих народа о постанку свијета уз Мосејку космогонију према оној, коју модерна наука преставаља. Од Коста Кулишића. (Наставак.) — Писма о српско-бугарском рату. Г—ђи К. Х. Пипе Данило Недељковић. Писмо I. — Листак. Писма Вука Стеф. Караџића Лукијану Мушицком. Износи на јавност Миливоје К. Бранковић. XIII. — Листићи. Гласник. — Књижевне новости.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а прегплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.